

Julow Viktor

(1919–1982)

Boldog szem, mit láttál,
Örökre tiéd;
Történhet már bármi,
Szép volt, mégis szép!
(Goethe: *Faust II.*)

Mindent megkapott a végtelen istenektől, ahogy Goethe írja, örömeiket és fájdalmakat, teljesen és végtelenül. Reményteljes indulást az Eötvös Kollégiumban, nagyszerű mestereket és hű barátokat, az angol XVIII. század élményét. S a II. világháborút, egy korántsem „érzelmes utazás”-sal, tartós távolléttel. Hazatérve, betegségeiből jól és rosszul és inkább ideiglenesen gyógyultan, tanári pályát, hivatást, előbb középiskolás fokon, majd az egyetemen. És szerelmet, példásan harmonikus házasságot. Munkát, az írás lehetőségét: előbb cikkeket a Köznevelésben, résztvett a megújuló irodalomtudományban Fazekas Mihály Művei kritikai kiadásával és ennek szép eredményét, egy monográfiát a Lúdas Matyi költőjéről.

A második indulást azonban egyelőre nem követhette betetőzés. Julow Viktor nem maradhatott ki a történelemből. Az egyetemi oktatásból egy időre muzeológia, kiállítás-rendezés lett. De folyamatos maradt az írás. Ihletett fordítóként tért kedves angoljaihoz: Baconhoz, Fieldinghez, Smolletthez és a „wit” poétájához, Bessenyei György kedves Pope-jához. Irodalomtörténészként főleg Fazekas és Csokonai nyomában járt. Költők és korok érdekelte, s a város, amely egyszerre volt a kollégium nagy magyarokat nevelő Debrecene és kazinczys értelemben „Dea Debrecen”, s amelyben és amely ellen nőtt országos jelentőségűvé Csokonai és Fazekas életműve. Szinte körüljárta Julow szeretett témáját: készített szabályos verselemzést, korrajzot a debreceni felvilágosodásról, elemző tanulmányt Csokonai költészetének stílusrétegeiről, közölt-magyarozott latin nyelvű Fazekas-verset, s még színikritikát is tett közzé Csokonai ürügyén.

Ugyanezzel az áhítatos kíváncsisággal közeledett Balassihoz, dolgozataival indulatos vitákat kirobantva.

Hajlama nem a filozofikus értekezések felé vitte, hanem az angoloktól tanult kristálytisza próza felé, amelytől éppen nem idegen az ötlet, a hajlékonyság, a közvetlenség. Csokonai-kismonográfiája szép példája a magas színvonalú népszerűsítésnek és az egyéni rokonszenv megnyerő kivallásának. Hallgatóit, olvasóit felnőttként, partnerként látta, megosztotta velük kutatási gondjait. Kitűnően kérdezett, ihletően töprengett. A komikus eposz magyar útjáról szólva érintette a *kettős aszinkronitás* problémáját, ennek kidolgozására nem maradt ideje. Sajtó alá rendezte a „régijó” Gvadányi két elbeszélő költeményét, előszavában a falusi nótárius szerzőjének stílusát a naiv festőkével vetette egybe.

Embersége, szuggesztív előadásmódja, műveltsége népszerűvé tette tanítványai körében. Amikor a Goethétől idézett istenek immár elviselhetetlenné tették végtelen fájdalmait, és kockázatos műtetre vállalkozott, egyetlen látogatási napon sem hiányoztak diákjai, szemükben aggodás és szeretet, képviselvén a pedagógus egyetlen, ám annál szebb örömeit.

Élete vége felé már a hivatalos elismerések is megjöttek. Nagydoktor lett, egyetemi tanár és tanszékvezető. De mindennél több: aki jól ismerte, nem tudta nem szeretni, nem becsülni. Ahogy úrrá lett a gyakran és alattomosan reátörő kínokon; ahogy új meg új olvasmányokban örömmel fedezett föl valami érdekességet. Egy Hieronymus Bosch-képen a malmot a pokolban vagy egy írásszakértő elemzése nyomán Fazekas Mihály jellemének meghökkentő vonásait.

A váratlan halálhírtől döbbenet nem a – hisszük: maradandó – műveket idézzük föl. Szenvedéskéntől barázdált arcát látjuk, a végtelen fájdalomtól hajlott alakját, erkölcsi erejét, ahogyan botra támaszkodva haladt a maga választotta, oly rövidre szabott útján. Nem mindig értőktől kísérve, de mindig következetesen és mindig tiszta lélekkel.

Fried István